

გამოძიების პროცესში პირის მონმის სახით დაკითხვის პრობლემატური მხარეები და მისი სამართლებრივი შედეგები

თამარ ლალიაშვილი

სამართლის დოქტორი, ევროპის უნივერსიტეტის
პროფესორი

პრობლემის წამოყრა

მხარეთა თანასწორობისა და შეჭიბვრებითობის პრინციპიდან გამომდინარე, საქართველოს საპროცესო კოდექსით შემოღებულ იქნა პოტენციური მონმისაგან გამოძიების პროცესში ინფორმაციის მიღების სხვადასხვა გზები, კერძოდ, გამოძიების პროცესში პოტენციურ მონმეთა ნებაყოფლობით გამოკითხვის წესი (სსსკ-ის 113-ე მუხლი), ასევე პირის მონმის სახით დაკითხვა მაგისტრატ მოსამართლესთან მხარეთა შუამდგომლობის საფუძველზე და მათი მონაწილეობით. (სსკ-ის 114-ე მუხლი). აღნიშნული მუხლებით ახალმა საპროცესო კოდექსმა უარი თქვა საგამოძიებო და დევნის ორგანოების მიერ გამოძიების პროცესში პირის მონმის სახით დახურულ კარს მიღმა დაკითხვის ინსტიტუტზე.

თუმცა კანონმდებელმა კოდექსის მიღების დროისათვის მიიჩნია, რომ გამოძიების პროცესში მონმის დაკითხვა უნდა გაგრძელებულიყო საქართველოს 1998 წლის 20 თებერვლის სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსით გათვალისწინებული მონმის დაკითხვის წესების შესაბამისად (სსსკ-ის 332-ე მუხლი). 2012 წლის 1-ელ ოქტომბრამდე. 2012 წლის ოქტომბრიდან საქართველოს კანონმდებელმა კვლავ იმ მოტივით, რომ არც მართლმსაჯულება და არც სამართალდამცავი სისტემა მონმის გამოძიების პროცესში დაკითხვის ახალი მოდელისათვის ჯერ

მზად არ არიან, არაერთხელ გააგრძელა ეს ვადა, დაბოლოს, 2015 წლის 18 დეკემბრის საკანონმდებლო ცვლილებებით 2017 წლის 31 დეკემბრამდე – სსსკ-ის 315-ე, 324-ე, 324(1), 329 1-330 2, 331-ე და 331-ე(1) მუხლებით გათვალისწინებულ დანაშაულთა საქმეებზე, ხოლო 2018 წლის 1 იანვრამდე -სსსკ-ის 108-ე, 109-ე, 115-ე, 117-ე, 1261, 178-ე, 179-ე, 276-ე, 323-ე–3232-ე, 325-329-ე და 378-ე(2) მუხლებით გათვალისწინებულ დანაშაულთა საქმეებზე.

გამოძიების პროცესში მონმის დაკითხვის დროებითი წესი გათვალისწინებულია 1998 წლის 20 თებერვლის სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსით (გარდა სსსკ-ის 305-ე მუხლის მე-6 ნაწილისა).

აღნიშნული წესი როგორც პროკურორს, ასევე გამოძიებელს უფლებას აძლევს, გამოიძახოს მონმე პროკურატურაში ან შესაბამის საგამოძიებო ორგანოში და განახორციელოს მისი დაკითხვა. დადგენილი პრაქტიკიდან გამომდინარე, გამოძიების პროცესში ასევე მოქმედებს 1998 წლის 20 თებერვლის სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსით გათვალისწინებული მონმის იძულებით წარმოდგენის ინსტიტუტიც.

დაკითხვის დაწყებამდე გამოძიებელი/ პროკურორი პოტენციურ მონმეს აფრთხილებს სისხლის სამართლებრივი პასუხისმგებლობის თაობაზე ჩვენების მიცემაზე უარის თქმის, ცრუ ჩვენების მიცემისა და ურთიერთსაწინააღმდეგო ჩვენების მიცემისათვის. დაკითხვისას მონმე იმყოფება, როგორც წესი, მარტო (თუ მან საკუთარი ხარჯით ადვოკატი არ მიიწვია) საგამოძიებო ორგანოს ან პროკურატურის შენობაში, გამოძიებლის (ან პროკურორის) პირისპირ დახურულ კარს მიღმა.

აღნიშნული დაკითხვის წესი ეწინააღმდეგება სამართლიანი სასამართლო პროცესის პრინციპს. დაკითხვა არის გაუმჭვირვალე და არაავინ იცის, რეალურად რა ხდება ჩაკეტილ კარს უკან დაკითხვის მიმდინარეობისას. ბრალდებულსა და მის დამცველს ასეთ დაკითხვაში მონაწილეობის უფლება არ გააჩნიათ. შესაბამისად, მონმის ჩვენების სარწმუნოება და მისი და-

მაჯერებლობა საკმაოდ დაბალია. სტატიის მიზანია, მკითხველს უჩვენოს, თუ საქართველოს სისხლის საპროცესო კოდექსი გამოძიების პროცესში პოტენციური მონმისაგან ინფორმაციის მიღების რა სამართლებრივ გზებს ითვალისწინებს, გააანალიზოს მათი სამართლებრივი შედეგები და ის საფრთხეები, რომლებიც დაკითხვის ამ წესებს თან ახლავს სასამართლოს მიერ საბოლოო გადაწყვეტილების მიღებისას. სტატიის მიზანია ასევე მკითხველს შესთავაზოს პირის გამოძიების პროცესში დაკითხვასთან წამოჭრილ პრობლემატურ საკითხთა გადაჭრის გზები.

**გამოძიების პროცესში
პოტენციური მონმისაგან
ინფორმაციის მიღებისა და
მონმის დაკითხვის წესი**

საპროცესო კანონმდებლობა გამოძიების პროცესში ადგენს პირისაგან ინფორმაციის მიღების სამ ძირითად გზას:

1. პოტენციური მონმისაგან ინფორმაციის მიღება (სსსკ-ის 113-ე მუხლი);
2. მონმის დაკითხვა მაგისტრატ მოსამართლესთან მხარის შუამდგომლობის საფუძველზე;
3. პოტენციური მონმის დაკითხვა მონმის სახით უშუალოდ პროკურორისა და გამოძიებლის მიერ (სსსკ-ის 332-ე მუხლი, გარდამავალი დებულებები).

**ა. პოტენციური მონმის
გამოკითხვა**

გამოძიების პროცესში მხარეებს უფლება აქვთ, გამოკითხონ პოტენციური მონმე. გამოკითხვა ნებაყოფლობითია, გამოსაკითხი პირის თავისუფალ ნებაზე დამოკიდებული, მისცეს თუ არა მხარეს ინფორმაცია, რომელსაც ფლობს.

გამოკითხვის წარმოებისას კანონმდებლი მთელ რიგ წესებს ადგენს, რაც გარკვეულწილად გამოკითხვას გარკვეულ ჩარჩოებში აქცევს, რის დარღვევამაც, შესაძლებელია გავლენა იქონიოს მიღებული ინფორმაციის საფუძველზე მოპოვებულ მტკიცებულებათა ბედზე.

საპროცესო კოდექსიდან გამომდინარე, გამოკითხვისას გამოსაკითხი პირი სარგებლობს მთელი რიგი უფლებებით. გამოკითხვის მწარმოებელ მხარეს კი ევალება, გამოსაკითხ პირს გააცნოს საპროცესო კოდექსით გარანტირებული მისი უფლებები. კანონი კატეგორიულად კრძალავს მტკიცებულების წარდგენის ან ინფორმაციის გაცემის იძულებას.

გამოკითხვის უფლება გააჩნია მხოლოდ მხარეს. მხარემ გამოკითხვის დაწყებამდე გამოსაკითხ პირს უნდა აცნობოს, რომ მას აქვს:

1. გამოკითხვის დაწყებამდე მისი უფლებების შესახებ განმარტების მიღების უფლება;
2. ინფორმაციის ნებაყოფლობით გაცემის უფლება;
3. საკუთარი ხარჯით ადვოკატის მომსახურებით სარგებლობის უფლება;
4. უფლება თავის წინააღმდეგ (თვითინკრიმინაციისაგან დაცვის უფლება) ან/და ახლო ნათესავის წინააღმდეგ არ გასცეს ინფორმაცია.

ბ. გამოსაკითხ პირთა წრე

გამოსაკითხი პირები, შესაძლებელია, ორ ჯგუფად დაიყოს:

- ა. ეჭვქვეშ მყოფი პირები;
- ბ. პირები, რომლებიც ეჭვქვეშ არ იმყოფებიან და მნიშვნელოვან ინფორმაციას ფლობენ.

კანონი არ გამოირიცხავს, გამოსაკითხ პირთა შორის იყოს ეჭვმიტანილიც. აქედან გამომდინარე, კანონმდებელი დიდ ყურადღებას უთმობს გამოსაკითხი პირის უფლებების დაცვას. საპროცესო კოდექსით დადგენილი გამოკითხვის მომწესრიგებელი პროცესუალური ნორმებით დაცულია გამოსაკითხი პირის უფლებები. მნიშვნელობა არა აქვს, ეს ეჭვის ქვეშ მყოფი პირია თუ მხოლოდ პოტენციური მონმე, რამეთუ საპროცესო კოდექსი გამოსაკითხ პირს საშუალებას აძლევს, უარი თქვას ნებაყოფლობით ინფორმაციის მიცემაზე, ან თუ გადწყვეტს ინფორმაციის მიცემას, უფლებას აძლევს, საკუთარი ხარჯით ისარგებლოს ადვოკატის მომსახურებით.

ბამოკითხვის ფორმალური ხასიათი

მიუხედავად იმისა, რომ გამოკითხვა, ერთი შეხედვით, არაფორმალურ ხასიათს ატარებს, მისი ნებაყოფლობითობიდან გამომდინარე, იგი არ არის ინფორმაციის მიღების არაფორმალური გზა. მას შემდეგ, რაც პირი ნებას გამოავლენს ინფორმაცია მისცეს გამოკითხვის უფლებამოსილ პირს (მხარეებს), გამოკითხვა იქნეს ფორმალურ ხასიათს, რომელსაც გააჩნია გარკვეული სამართლებრივი შედეგები.

პოტენციური მონმის მიერ გამოკითხვაზე ნების თავისუფალი გამოვლენისთანავე გამოკითხვა ტარდება მონმის დაკითხვისათვის კანონით გათვალისწინებული ფორმის შესაბამისად. გამოსაკითხ პირს წარმოეშობა მონმის გარკვეული მოვალეობები და მისი ინფორმაცია იქნეს მონმის ჩვენების ტოლფას ძალას გარკვეული წინაპირობების არსებობისას, კერძოდ, პოტენციური მონმის ნება გამოკითხვაზე მხარეებს წარმოეშობს უფლებას, გამოსაკითხ პირს განუმარტოს მისი მოვალეობა, თქვას სიმართლე, გააფრთხილოს ცრუ ინფორმაციის მიწოდებისათვის (სსსკ-ის 370-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაული) მოსალოდნელი სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის შესახებ.

გამოსაკითხ პირს კი წარმოეშობა სიმართლის შესაბამისი ინფორმაციის მიცემის ვალდებულება (სსსკ-ის 113-ე მუხლის მე-6 ნაწილი).

სსსკ-ის 113-ე მუხლის მე-6 ნაწილი გამოკითხვის პროცესში გამოკითხვის წარმოებისას ბრალდების მხარეს მეტ უფლებამოსილებას ანიჭებს, ვიდრე დაცვის მხარეს. კერძოდ, თუ გამოსაკითხი პირი უარს იტყვის ნებაყოფლობით ინფორმაციის მიცემაზე, მხოლოდ ბრალდების მხარეს წარმოეშობა უფლება, პოტენციური მონმე აიძულოს, სამართლებრივი გზით მისცეს სწორი ინფორმაცია. ბრალდების მხარე გამოსაკითხ პირს განუმარტავს, რომ ის შეიძლება დაბარებულ იქნეს მაგისტრატ მოსამართლესთან ჩვენების მისაცემად,

რომ ჩვენების მიცემა სავალდებულოა და ამ ვალდებულების შეუსრულებლობა გამოიწვევს გამოსაკითხი პირის სისხლის-სამართლებრივ პასუხისმგებლობას.

გამოსაკითხი პირის დაკითხვის პროცესი მაგისტრატ მოსამართლესთან უფრო გამჭვირვალეა, ვიდრე პირის მონმის სახით დაკითხვა დახურულ კარს მიღმა პროკურორთან ან გამომძიებელთან. შესაბამისად, ჩვენების სანდოობის ხარისხიც უფრო მაღალია. გარდა ამისა, ეს პროცესი იცავს მონმეს მასზე რაიმე ზემოქმედების განხორციელებისაგან.

ბ. ბამოკითხვის ოქმი

კანონმდებელი სავალდებულოდ ითხოვს გამოკითხვის წარმოებისას ოქმის შედგენას და მას არსებით მნიშვნელობას ანიჭებს (სსსკ-ის 75-ე მუხლის მე-3 ნაწილი, 113-ე მუხლი, 135 -ე მუხლის 1-ლი ნაწილი).

გამოკითხვის ოქმს გარკვეული წინაპირობების არსებობისას მტკიცებულებითი ძალა აქვს. მას ასევე შეუძლია გავლენა მოახდინოს მონმეზე, როგორც სუბიექტური მტკიცებულების დასაშვებობაზე.

ეს გავლენა შემდეგ ასპექტებს მოიცავს:

1. გამოძიების პროცესში თუ პოტენციური მონმე არ იქნება გამოკითხული (ან დაკითხული, როგორც მონმე), ამ პირის, როგორც მონმედ წარდგენა, საქმის არსებითი განხილვისას დაუშვებელია (გარდა კანონით გათვალისწინებული შემთხვევებისა).
2. გამოკითხვის ოქმი თუ გასაცნობად არ გადაეცემა მეორე მხარეს, გამოკითხული პირის, როგორც მონმედ წარდგენა საქმის არსებითი განხილვისას დაუშვებელია (გარდა კანონით გათვალისწინებული შემთხვევებისა) (სსსკ-ის 75-ე მუხლის მე-3 ნაწილი).
3. თუ მონმე არ გამოცხადდა სასამართლოში საქმის არსებითი განხილვის სხდომაზე ჩვენების მისაცემად, მისი გამოკითხვის გზით მიღებული ინფორმაციის არსებითი განხილვის სხდომაზე სა-

ჯაროდ წაკითხვა, აგრეთვე მიღებული ინფორმაციის/ჩვენების აუდიო- ან ვიდეოჩანაწერის მოსმენა (დემონსტრირება) დასაშვებია მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ მონმე გარდაიცვალა, საქართველოში არ იმყოფება, მისი ადგილსამყოფელი უცნობია ან ამონერულია სასამართლოს წინაშე მისი წარდგენის ყველა გონივრული შესაძლებლობა და გამოკითხვა კოდექსით დადგენილი წესით ჩატარდა. არ შეიძლება გამამტყუნებელ განაჩენს საფუძვლად მხოლოდ აღნიშნული მტკიცებულება დაედოს.

მონმის დაკითხვა უშუალოდ პროკურორისა და გამომძიებლის მიერ (სსსკ-ის 332-ე მუხლი, გარდამავალი დებულებები)

ახალმა საპროცესო კოდექსმა უარი თქვა საგამოძიებო და დევნის ორგანოების მიერ გამოძიების პროცესში პირის მონმის სახით დახურულ კარს მიღმა დაკითხვის ინსტიტუტზე. თუმცა კანონმდებელმა კოდექსის მიღების დროისათვის მიიჩნია, რომ გამოძიების პროცესში მონმის დაკითხვა უნდა გაგრძელებულიყო საქართველოს 1998 წლის 20 თებერვლის სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსით გათვალისწინებული მონმის დაკითხვის წესების შესაბამისად (სსსკ-ის 332-ე მუხლი). 2012 წლის 1-ელ ოქტომბრამდე. 2012 წლის ოქტომბრიდან საქართველოს კანონმდებელმა კვლავ იმ მოტივით, რომ არც მართლმსაჯულება და არც სამართალდამცავი სისტემა მონმის გამოძიების პროცესში დაკითხვის ახალი მოდელისათვის ჯერ მზად არ არის, არაერთხელ გააგრძელა ეს ვადა და ბოლოს 2015 წლის 18 დეკემბრის საკანონმდებლო ცვლილებებით 2017 წლის 31 დეკემბრამდე – სსსკ-ის 315-ე, 324-ე, 324-ე(1), 329(1)-330-ე(2), 331-ე და 331-ე(1) მუხლებით გათვალისწინებულ დანაშაულთა საქმეებზე, ხოლო 2018 წლის 1-ელ იანვრამდე – სსსკ-ის 108-ე, 109-ე, 115-ე, 117-ე, 1261-ე, 178-

ე, 179-ე, 276-ე, 323-ე–3232-ე, 325-ე–329-ე და 378-ე(2) მუხლებით გათვალისწინებულ დანაშაულთა საქმეებზე – გადაავადა.¹

აღნიშნული წესი როგორც პროკურორს, ასევე გამომძიებელს უფლებას აძლევს, გამოიძახოს მონმე პროკურატურაში ან შესაბამის საგამომძიებლო ორგანოში და განახორციელოს მისი დაკითხვა.

დაკითხვის დაწყებამდე გამომძიებელი/პროკურორი პოტენციურ მონმეს აფრთხილებს სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის თაობაზე ჩვენების მიცემაზე უარის თქმის, ცრუ ჩვენების მიცემისა და ურთიერთსაინააღმდეგო ჩვენების მიცემისათვის. დაკითხვისას მონმე იმყოფება, როგორც წესი, მარტო (თუ მან საკუთარი ხარჯით ადვოკატი არ მიიწვია) საგამომძიებლო ორგანოს ან პროკურატურის შენობაში, გამომძიებლის (ან პროკურორის პირისპირ დახურულ კარს მიღმა.

აღნიშნული დაკითხვის წესი ეწინააღმდეგება სამართლიანი სასამართლო პროცესის პრინციპს. დაკითხვა არის გაუმჭვირვალე და არავინ იცის, რეალურად რა ხდება ჩაკეტილ კარს უკან დაკითხვის წარმოებისას. ბრალდებულს და მის დამცველს ასეთ დაკითხვაში მონაწილეობის უფლება არ გააჩნიათ. შესაბამისად, მონმის ჩვენების სარწმუნოება და მისი დამაჯერებლობა საკმაოდ დაბალია.

გამომძიებლის პროცესში ასეთი სახის დაკითხვა საფრთხეს უქმნის მხარეთა თანასწორობისა და შეჭიბრებითობის პრინციპს. დაცვის მხარე, რომელიც დევნის დაწყებიდან გამომძიებლის პროცესში შეჭიბრებითობისა და თანასწორუფლებიანობის პრინციპით სარგებლობს, აშაკრა უთანასწორო ვითარებაშია ბრალდების მხარესთან. მას არ აქვს მსგავსი შესაძლებლობა – ინფორმაცია მიიღოს პოტენციური მონმისაგან.

ჩვენების დეკონირება. მოწმის დეკონირებული ჩვენება.

მოწმის დაკითხვა მაგისტრატ მოსამართლესთან მხარის შუამდგომლობის საფუძველზე

პოტენციური მონმის დაკითხვა გარკვეული წინაპირობების არსებობისას გამომძიებლის პროცესში წარმოებს მაგისტრატ მოსამართლესთან, სადაც ხდება მიღებული ჩვენების დეკონირება. მონმის ჩვენების დეკონირების უმნიშვნელოვანეს მიზანს წარმოადგენს მონმის ჩვენების შენახვა საქმის არსებითი განხილვისათვის² იმ საფუძველით, რომ ჩვენება გარკვეული გარემოებების გამო არ დაიკარგოს.

საქმის არსებითი განხილვისათვის მომზადების მიზნით, იმ საფუძველით, რომ არ მოხდეს პოტენციური მონმის მნიშვნელოვანი ინფორმაციის დაკარგვა, საპროცესო კოდექსი ითვალისწინებს გამომძიებლის პროცესში მაგისტრატ მოსამართლესთან მონმის დაკითხვას (სსსკ-ის 114-ე მუხლი)

საპროცესო კოდექსი ადგენს ოთხ ძირითად წინაპირობას, რომელთა არსებობაც საფრთხეს უქმნის მომავალში მონმის არსებითი განხილვისას სასამართლოში გამოცხადებას და ჩვენების მიცემას, რაც, შესაბამისად, იწვევს ჩვენების დაკარგვას.

მონმის დაკითხვა მაგისტრატ მოსამართლესთან დაიშვება შემდეგი გარემოებების არსებობისას, თუ:

- ა) არსებობს მისი სიცოცხლის მოსპობის ან ჯანმრთელობის გაუარესების რეალური საფრთხე, რამაც შეიძლება ხელი შეუშალოს მის დაკითხვას საქმის არსებითი განხილვის დროს;
- ბ) იგი დიდი ხნით ტოვებს საქართველოს ტერიტორიას;
- გ) საქმის სასამართლოში არსებითად განსახილველად წარმართვისათვის აუცილებელი მტკიცებულების სხვა წყაროებიდან მოპოვება საჭიროებს არაგონივრულ ძალისხმევას;
- დ) ეს აუცილებელია დაცვის სპეციალური

1 საქართველოს მთავრობის 18.12. 2016 წლის განმარტებითი ბარათი „საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსში ცვლილებების შეტანის შესახებ“, საქართველოს კანონის პროექტის მიმართ. <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/3108887#DOCUMENT:1>

2 LaFave R., Criminal Procedure. Third Edition, Thomson West, V. 5, pp.374-375.

ლონისძიების გამოყენებასთან დაკავშირებით.

მითითებული გარემოებები განაპირობებენ მაგისტრატ მოსამართლესთან პოტენციური მონმის დაკითხვის შესაძლებლობას.

მხარეს უფლება აქვს, მოითხოვოს ყველა მონმის დაკითხვა მაგისტრატ მოსამართლესთან მითითებული წინაპირობების არსებობისას, თუ არსებობს ფაქტი ან/და ინფორმაცია, რომელიც დააკმაყოფილებდა ობიექტურ პირს, რათა დაესკვნა პირის მიერ სისხლის სამართლის საქმის გარემოებათა დასადგენად საჭირო ინფორმაციის შესაძლო ფლობის ფაქტი. შუამდგომლობაში მხარემ აუცილებლად უნდა დაასაბუთოს და დაარწმუნოს მოსამართლე ორი ძირითადი მიმართულებით:

- ა) არსებობს ფაქტი ან/და ინფორმაცია, დასკვნის გასაკეთებლად, პირი ფლობს სისხლის სამართლის საქმის გარემოებათა დასადგენად საჭირო ინფორმაციას.
- ბ) რომ არსებული გარემოებებიდან გამომდინარე, შეუძლებელი იქნება სასამართლო სხდომაზე საქმის არსებითი განხილვისას მონმის გამოცხადება. ეს მონმე არის რეალური ფაქტობრივი გარემოებების მცოდნე პირი და სწორედ მისი დაკითხვა მნიშვნელოვანია მართლმსაჯულების მიზნების განსახორციელებლად.

მაგისტრატი მოსამართლის დისკრეციას წარმოადგენს გადაწყვეტილების მიღება შუამდგომლობის დაკმაყოფილებაზე. შუამდგომლობის დაკმაყოფილების შემთხვევაში, სასამართლო უწყებით იძახებენ პოტენციურ მონმეს, რომელიც მონმის სტატუსს იძენს მას შემდეგ, როდესაც მაგისტრატი მოსამართლე გააცნობს მის უფლება-მოვალეობებს და გააფრთხილებს სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის შესახებ. მაგისტრატი მოსამართლის წინაშე ჩვენების მიცემა სავალდებულოა და მასზე უარის თქმა იწვევს სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობას.

გამოძიების პროცესში მაგისტრატ მოსამართლესთან მონმის დაკითხვის შუამ-

დგომლობის დაყენების უფლება აქვთ მხოლოდ მხარეებს.

გარდა ზემოთ მითითებული წინაპირობებისა, კანონმდებელმა კიდევ ერთი საფუძველი განსაზღვრა, რაც განაპირობებს გამოძიების პროცესში პირის სასამართლოში მონმის სახით დაკითხვას, კერძოდ, ბრალდების მხარის შუამდგომლობით მაგისტრატი მოსამართლის წინაშე მონმედ შეიძლება ასევე დაიკითხოს გამოსაკითხი პირი, თუ ეს პირი გამოკითხვაზე უარს ამბობს. ასეთ შემთხვევაში მხოლოდ ბრალდების მხარეს - პროკურორს ან მისი დავალებით გამომძიებელს აქვს უფლება, მოითხოვოს პირის სასამართლოში დაკითხვა გამოძიების წარმოებისას (სსსკ-ის 114-ე მუხლის მე-2 ნაწილი).

აღნიშნული ნორმა სისხლის სამართლებრივი დევნის დაწყების მომენტიდან არათანაბარ პირობებში აყენებს მხარეებს გამოძიების პროცესში, რაც საქმის არსებითი განხილვის მსგავსად ეფუძნება მხარეთა თანასწორობისა და შეჯიბრებითობის პრინციპს. გამოძიებაში დევნის დაწყებიდან დაცვის მხარე მოკლებულია შესაძლებლობას პოტენციური მონმისაგან, რომელიც ნებაყოფლობით უარს ამბობს ინფორმაციის მიცემაზე, მიიღოს ინფორმაცია. დაცვის მხარეს რეალურად ესპობა შესაძლებლობა მოგვიანებით წინასასამართლო სხდომაზე, ასევე, საქმის არსებითი განხილვისას წარადგინოს საკუთარი პოზიციის დასაცავად სუბიექტური მტკიცებულება – მონმე, ვინაიდან თუ დაცვის მხარეს არ ექნება ხელთ პირის ნებაყოფლობით გამოკითხვის ოქმი ან მაგისტრატ მოსამართლესთან მისი მონმედ დაკითხვის ოქმი, სსსკ-ის 75-ე მუხლის მე-3 ნაწილიდან გამომდინარე, მოკლებულია შესაძლებლობას, პირი წარადგინოს, როგორც მონმე, სასამართლოში არსებითი განხილვისას. ერთადერთი პროცესუალური გზა, რომელიც დაცვის მხარეს რჩება საქმის არსებითი განხილვისას, არის მონმის სახით პირის დამატებითი ან ახალი მტკიცებულების სახით დასახელება, რის თაობაზეც დაცვის მხარეს მოუწევს სასამართლოს წინაშე მტკიცება, თუ რა გახდა ამ მტკიცებულებათა დროულად

წარმოდგენის შეუძლებლობის საფუძველი. (სსსკ-ის 239-ე მუხლი). აღნიშნული დაცვის მხარეს ბრალდების მხარესთან შედარებით არათანაბარ პირობებში აყენებს. ბრალდების მხარეს უფლება აქვს, პირი ნებაყოფლობით ინფორმაციის მიცემაზე უარის თქმის შემთხვევაში მოწმის სახით წარადგინოს მაგისტრატ მოსამართლესთან და მისგან მიიღოს ჩვენება.

მხარეთა მონაწილეობა მოწმის დაკითხვისას

საპროცესო კანონმდებლობა მაგისტრატ მოსამართლესთან მოწმის დაკითხვისას, კანონით გათვალისწინებული გარემოებების არსებობისას უფლებას აძლევს მეორე მხარეს, მონაწილეობა მიიღოს მოწმის დაკითხვაში, რითაც კანონმდებელი უზრუნველყოფს ბრალდებულის უფლებას მოწმის კონფრონტაციაზე. თუ მეორე მხარე ამ უფლებაზე უარს იტყვის, ეს არ აბრკოლებს მოწმის დაკითხვას. მეორე მხარის გამოუცხადებლობა არ იწვევს დაკითხვის გადადებას.

დაკითხვა არ იწარმოებს მხოლოდ მაშინ, თუ შუამდგომლობის დამყენებელი მხარე არ გამოცხადდება დაკითხვაზე. ასეთ შემთხვევაში დაკითხვის წარმოება დაუშვებელია.

თუმცა კანონმდებელი ითვალისწინებს გამონაკლის შემთხვევას, როდესაც მოწმე, შესაძლებელია, მეორე მხარის მონაწილეობის გარეშე დაიკითხოს. ეს გამონაკლისი დაიშვება, თუ შუამდგომლობის დამყენებელი მხარე დაასაბუთებს და დაარწმუნებს მაგისტრატ მოსამართლეს, რომ ეს მართლმსაჯულების ინტერესებიდან გამომდინარეობს, რომ მხარის მონაწილეობა დაკითხვაში მართლმსაჯულების ინტერესებს დააზიანებს. გადაწყვეტილებას მეორე მხარის მონაწილეობის გარეშე, დაიკითხოს თუ არა მოწმე, იღებს მაგისტრატი მოსამართლე.

დაცვის მხარეს მოწმის დაკითხვის თაობაზე მაგისტრატ მოსამართლესთან არ ეცნობება და იგი, შესაბამისად, მოკლებულია შესაძლებლობას, მონაწილეობა მიიღოს მოწმის დაკითხვაში ასევე მაშინ, როდესაც

პროკურორი იმ მოწმის დაკითხვის საკითხს აყენებს, რომელიც ნებაყოფლობით არ აძლევს ბრალდების მხარეს ინფორმაციას.

ბამოქიებაში პირის ბამოქითხვა/დაკითხვის სამართლებრივი შედეგები

გააჩნია თუ არა ბამოქიების პროცესში დაკითხული პოტენციური მოწმის გამოკითხვის/დაკითხვის ოქმებს (როგორც მაგისტრანტ მოსამართლესთან, ასევე გამონაკლის შემთხვევებში ბრალდების მხარესთან) მტკიცებულებითი ძალა საქმის არსებითი განხილვისას?

როგორც წესი, ბამოქიების პროცესში გამოკითხვა/დაკითხვით მიღებულ ინფორმაციას, რომელიც ოქმებშია ასახული, საქმის არსებითი განხილვისას მტკიცებულებითი ძალა არ გააჩნია. დაუშვებელია მათი გამოქვეყნება საქმის არსებითი განხილვისას და განაჩენისათვის ასეთი ჩვენებების საფუძველად დადება. უშუალოდ პრინციპიდან, ბრალდებულის მოწმის კონფრონტაციის უფლებიდან, მხარეთა მიერ მოწმის დაკითხვის წესებიდან გამომდინარე, მტკიცებულებითი ძალა მხოლოდ პირის იმ ჩვენებას გააჩნია, რომელსაც იგი მოწმის სახით საქმის არსებითი განხილვისას იძლევა.

თუმცა საპროცესო კოდექსი ითვალისწინებს გარკვეულ გამონაკლისებს. გარკვეული წინაპირობების არსებობისას საპროცესო კოდექსი ითვალისწინებს ბამოქიებაში წარმოებული გამოკითხვა/დაკითხვის ოქმების არსებითი განხილვისას გამოქვეყნების შესაძლებლობას. ბამოქიებაში წარმოებული გამოკითხვა/დაკითხვის ოქმების არსებითი განხილვისას გამოქვეყნება დაიშვება, თუ:

- ა) მოწმე კანონით დადგენილი საფუძველებით არ გამოცხადდება სამართლოს არსებით სხდომაზე. კერძოდ, თუ იგი გარდაიცვალა ან საქართველოში არ იმყოფება, მისი ადგილსამყოფელი უცნობია ან ამონურულია სასამართლოს წინაშე მისი წარდგენის ყველა გონივრული შესაძლებლობა;

ბ) მონმე გამოცხადდა სასამართლოში საქმის არსებითი განხილვის სხდომაზე ჩვენების მისაცემად და მხარეს სურს ამ ოქმების გასაჯაროება. მხარე უფლებამოსილია, მოითხოვოს პირის გამოკითხვის ოქმის ან მის მიერ დეკონირებული ჩვენების მთლიანად ან ნაწილობრივ საჯაროდ წაკითხვა.

გამოძიებაში წარმოებული გამოკითხვა/დაკითხვის ოქმების არსებითი განხილვისას გამოქვეყნებით ამ ოქმებს ენიჭება მტკიცებულებითი ძალა, ეს კი ნიშნავს, რომ სასამართლოს უფლება აქვს, მისცეს შეფასება ამ ოქმებს და, შესაბამისად, ეს ოქმები გამოიყენოს, როგორც მტკიცებულება და განაჩენსაც დაუდოს საფუძვლად (სსსკ-ის 14-ე მუხლის პირველი ნაწილი, 259-ე მუხლის მე-3 ნაწილი), თუმცა არ დაიშვება, რომ გამამტყუნებელ განაჩენს საფუძვლად მხოლოდ აღნიშნული მტკიცებულება დაედოს.

გამოძიებაში წარმოებული გამოკითხვა/დაკითხვის ოქმების მტკიცებულებად დაშვება მოდის უშუალოდ პრინციპთან და ბრალდებულის მონმის კონფრონტაციასთან კონფლიქტში.

ეს კი სისხლის სამართლის პროცესის უმნიშვნელოვანეს პრინციპთან, კერძოდ, უშუალოდ პრინციპთან და მონმის კონფრონტაციის უფლებასთან კონფლიქტშია.

ზოგადად მტკიცებულებათა გამოკვლევა ორსაფეხუროვანია. პირველ საფეხურზე ხდება უშუალოდ მტკიცებულების წარდგენა. მტკიცებულების წარდგენით მოსამართლისათვის მისი შინაარსი ხდება ცნობილი, მეორე საფეხურზე კი ხდება ამ მტკიცებულების გამოკვლევა იმის დასადგენად, თუ შინაარსი რამდენად სწორად გადმოსცემს ან ადასტურებს ფაქტობრივ გარემოებას. მტკიცებულებათა გამოკვლევის ამ საფეხურზე იჩენს თავს განსხვავება პირდაპირ და არაპირდაპირ, (სუროგატ) მტკიცებულებათა შორის. პირდაპირ მტკიცებულებათა გამოკვლევისას უნდა დადგინდეს, ეს მტკიცებულება მომხდარს ზუსტად ასახავს თუ არა და შეე-

საბამება თუ არა სიმართლეს. მონმის შემთხვევაში სახეზეა ორი მტკიცებულება: მონმე, როგორც სუბიექტური პირდაპირი მტკიცებულება და მონმის დაკითხვის ოქმი, როგორც არაპირდაპირი მტკიცებულება, სუროგატი წერილობითი მტკიცებულება, რომელიც გამოძიების პროცესში იქნა შედგენილი. არსებითი განხილვისას გამოკვლეულ უნდა იქნეს მონმე, როგორც პირდაპირი, სუბიექტური მტკიცებულება, კერძოდ, გამოკვლეულ უნდა იქნეს მისი პიროვნების სანდობა და მისი ჩვენების სარწმუნოება, რის თაობაზეც ევროპულმა სასამართლომ არაერთი გადაწყვეტილება მიიღო.³

დასკვნა

უშუალობის პრინციპიდან გამომდინარე, ყველა მტკიცებულება, რომლებიც, შესაძლებელია, განაჩენს დაედოს საფუძვლად, საქმის არსებითი განხილვისას საჯარო, კონტრადიქტორულ (მხარეთა შეჯიბრებითობისა და თანაწირობის პრინციპი) პროცესზე უნდა იქნეს გამოკვლეული, მათ შორის მონმის მიცემული ინფორმაცია/ჩვენება.

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო მხედველობაში იღებს პრაქტიკაში არსებულ გარემოებებს და სავსებით სამართლიანად უთითებს, რომ გარკვეულ ვითარებაში მტკიცებულებათა უშუალო გამოკვლევა სასამართლო სხდომაზე პრაქტიკულად შეუძლებელია. გამოძიების პროცესში ან პროცესის ფარგლებს გარეთ მოპოვებული მონმის ჩვენება არ არღვევს ევროპული კონვენციის მე-6 მუხლის მე-3 ნაწილის d ქვეპუნქტის მოთხოვნებს და, შესაძლებელია, ეს ჩვენება საქმის არსებითად განხილველი სასამართლოს მიერ იქნას შეფასებული და განაჩენს დაედოს საფუძვლად, თუ გამოძიების პროცესში დაცული იქნება კონვენციის მე-6 მუხლის მე-3 ნაწილის d ქვეპუნქტით გარანტირებული ბრალდებულის მონმის კონფრონტაციის უფლება. კონფრონტაციის

3 Grosskopf P., 2007. Beweissurrogate und Unmittelbarkeit der Hauptverhandlung. Nomos, P. 47.

უფლება ნიშნავს, ბრალდებულს ან მის დამცველს მიეცეთ შესაბამისი და გამოსადეგი შესაძლებლობა, გადაამოწმონ მონმის ჩვენება და გამოკითხონ ეს მონმეები (be given an adequate and proper opportunity to challenge/examine and question a witness against him), რათა მათ შეეძლოთ მონმის ჩვენების სარწმუნოების, სანდოობის და დამაჯარებლობის შემოწმება, რათა ასევე შეძლონ, მონმის ჩვენება ეჭვქვეშ დააყენონ. (“test the witnesses reliability or cast doubt on their credibility”). ამასთან მნიშვნელობა არა აქვს, მონმემ ჩვენება სად მისცა, გამოძიების პროცესში გამომძიებელთან, მაგისტრატ მოსამართლესთან თუ საერთოდ სასამართლო პროცესს გარეთ. მთავარია, დაცული იქნას ბრალდებულის უფლება, დაკითხოს მონმე ჩვენების მიცემის პროცესში (“either at the time the witness was making statement or at some/ a later stage of the proceedings”).⁴ იგივე პოზიცია განავითარა ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ ჩათჩაშვილი გერმანიის წინააღმდეგ (CASE OF SCHATSCHASCHWILI v. GERMANY (Application no. 9154/10)), ასევე ბალტა თურქეთის წინააღმდეგ საქმეში (BALTA AND DEMIR v. TURKEY 23/06/2015). ადამიანის უფლებათა სასამართლომ საქმეში ჩათჩაშვილი გერმანიის წინააღმდეგ ხაზი გაუსვა არსებით განხილვაზე, მონმის გამოუცხადებლობისას, მისი გამოძიების პროცესში მიცემული ჩვენების მტკიცებულებად დასაშვებობას და მიუთითა, რომ გამოძიებაში მიღებული ჩვენება არსებით განხილვაზე, როგორც მტკიცებულება, გამოკვლევის გარეშე მხოლოდ მაშინაა დასაშვები, თუ გამოძიებაში დაკითხვისას ბრალდებულსა და მის დამცველს მიეცათ შესაძლებლობა, ამ და-

კითხვაში მონაწილეობა მიეღოს.⁵

სასამართლომ ასევე განმარტა, თუ გამოძიების პროცესში გამოძიების მწარმოებელ პირებს შეეძინებათ აზრი, რომ მათ მიერ დაკითხული მონმე შეუძლებელი იქნება მომავალში წარმოდგენილ და მოსმენილ იქნეს არსებითი განხილვაზე, სასამართლოში უმნიშვნელოვანესია, დაცვის მხარეს მიეცეს შესაძლებლობა, მონაწილეობა მიიღოს გამოძიებაში მონმის დაკითხვისას და დაუსვას შეკითხვები მას. დაცვას ასევე უნდა მიეცეს შესაძლებლობა, თავისი პოზიცია წარმოადგინოს მონმის სანდოობის(მისი პიროვნების სანდოობისა და ჩვენების სარწმუნოებისა) თაობაზე.⁶

ამდენად, არა აქვს მნიშვნელობა, მონმე რა ეტაპზე მისცემს ჩვენებას. მთავარი და მნიშვნელოვანია, ეს ჩვენება გახდეს სასამართლოს განხილვის საგანი და მონმის მიერ ჩვენების მიცემისას არ იქნეს დარღვეული ბრალდებულის კონფრონტაციის უფლება.

5 CASE OF SCHATSCHASCHWILI v. GERMANY(Application no. 9154/10)), Another important safeguard countering the handicaps under which the defence labours as a result of the admission of untested witness evidence at the trial is to have given the applicant or defence counsel an opportunity to question the witness during the investigation stage (see, inter alia, A.G. v. Sweden, cited above; Gani, cited above, § 48; and Şandru, cited above, § 67), 130.

6 CASE OF SCHATSCHASCHWILI v. GERMANY(Application no. 9154/10)), The defendant must further be afforded the opportunity to give his own version of the events and to cast doubt on the credibility of the absent witness, pointing out any incoherence or inconsistency with the statements of other witnesses (see Aigner, cited above, § 43; D.T. v. the Netherlands, cited above, § 50; Garofolo, cited above, § 56; and Gani, cited above, § 48). Where the identity of the witness is known to the defence, the latter is able to identify and investigate any motives the witness may have for lying, and can therefore contest effectively the witness’s credibility, albeit to a lesser extent than in a direct confrontation (see Tseber, cited above, § 63; Garofolo, cited above, § 56; Sică, cited above, § 73; and Brzuszczyński, cited above, § 88), 131.

4 Esser R., 2002. Auf dem Weg Zu einem europäischen Strafverfahrenrecht. De Gruyter Recht, Berlin, pp. 638.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი 09/10/2009 წლის რედაქციით, <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/90034> (())

PROBLEMATIC SIDES OF THE WITNESS QUESTIONING DURING THE INVESTIGATION PROCESS AND ITS LEGAL OUTCOMES

Tamar laliashvili

Doctor of Law.

Professor at European Teaching University

KEY WORDS: Justice, juvenile, investigation

RESUME

This article explores problems with interrogation and interview of witnesses during the investigation stage and their legal outcomes. It is about the witness and his importance as an evidence. In particular, with the obtaining of information from the witness and the procedures that must be followed so that the information is obtained in the interview is admissible at the main trial in both cases whether the witness appears or not. Problems arise when the witness does not appear at the trial, because criminal procedures are based on the principle of directness, which means that all evidence has to be proven by due process. Besides this, there is a problem with the right of the defendant to confront the accuser. This article analyzes all these problems and dangers to due process and illustrates possible solutions.

NOTES:

1. Governmental explanatory note of amendments to the draft of the Criminal Procedure Code, 06.12. 2013. <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/1823746#DOCUMENT:1> (In Georgian)
2. Governmental explanatory note of amendments to the draft of the Criminal Procedure Code 18. 12. 2016. <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/3108887#DOCUMENT:1>(In Georgian)
3. LaFave R., Criminal Procedure. Thomson West, Third Edition. V. 5, pp.374-375.(In English)
4. Grosskopf P., 2007. Beweissurrogate und Unmittelbarkeit der Hauptverhandlung. Nomos, P. 47.(In German)
5. Esser R., 2002. Auf dem Weg Zu einem europäischen Strafverfahrenrecht. De Gruyter Recht, Berlin, pp.638. (In German)
6. CASE OF SCHATSCHASCHWILI v. GERMANY(Application no. 9154/10)), 130.(In English)
7. CASE BALTA AND DEMİR v. TURKEY 23/06/2015. (In English)

BIBLIOGRAPHY:

1. Criminal Procedure Code of Georgia. <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/90034> (In Georgian)